

גליון

מעורלפת
ספירים

במשנתו של הבעש"ט הקדוש

פרשת וירא

גליון קל"ט

מאמר "הקורא לאברהם אברם" [ח"ב]

"שאני יעקב דהדר אהדריה קרא" | "הביטו אל אברהם אביכם - כי אחד קראתיו - וארביהו" | אברם ואברהם - העדר ושלימות, יעקב וישראל - ב' מדריגות | לא שנעקר שם יעקב ממקומו | "יעקב אשר פדה את אברהם"

"שאני יעקב דהדר אהדריה קרא"

הנה במאמר הקודם הארכנו לבאר ענין שינוי השם ד"אברם" ל"אברהם" על פי ספרי החסידות - עד כדי כך שאיסור הוא לקרוא לאברם אברהם כמבואר בגמרא^א, ונתבאר כי "אברם" מתאר את החכמה העליונה כפי שהיא בשורשה ללא התגלות למטה בעלמא הדין בפועל, משא"כ "אברהם" מתאר את התגלותה של החכמה בתחתונים ופעולתה למטה במעשים גשמיים, שהוא עיקר עבודת האדם בעלמא הדין.

והנה אחר שמביאה הגמרא את האיסור לקרוא לאברהם אברם, מקשה הגמרא מהו החילוק בין אברהם שנשתנה שמו לאברם - לבין יעקב שנקרא אף הוא "ישראל" על ידי המלאך, וזה כל לשון הגמרא שם: "תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר 'והיה שמך אברהם', רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר 'ולא יקרא עוד את שמך אברם'", ובהמשך הגמרא הקשו: "אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב הכי נמי", ותירצו: "שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב 'ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב'".

"הביטו אל אברהם אביכם - כי אחד קראתיו - וארביהו"

וארביהו"

והנה התשובה הראשונה והעיקרית היא מה שמוכח בשם המכילתא^ב שאחר שנקרא בשם "אברהם" שוב אין שום ענין ומשמעות בשם "אברם", כיון שנשתנה השם עצמו על ידי הוספת האות ה' [מחמת הטעם המוזכר בתורה שיש גרעיותא בשם "אברם" שהוא רק "אב לארם" משא"כ "אברהם" הוא "אב המון גוים" וכמבואר במאמר הקודם העניין בזה על פי חסידות], משא"כ השם "יעקב" לא נשתנה לשם אחר אלא שנוסף עליו עוד שם, ומסתבר שלא בא במקומו אלא בנוסף לו, וכעין זה

א ברכות י"ג א.

ב ראה למשל חזקוני בראשית לה י, ועוד ראה להלן.

ג ראה מהרש"א ברכות יג ע"א חדושי אגודת ד"ה עובר, ועוד ראה להלן.

ד לש' הרה"ק בעל הישגם משה ז"ל ע (מבא להלן תורה ט).

ה תורה שלימה פר' לך ק פ"א אות לו בשם מכילתא.

ו וכמבואר בספ"ח באר מים חיים (פר' וישלח לב טס) וז"ל: ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך. המורה רק על עקב וסוף פי אס ישראל שהוא לי ראש שיתחיל הצלחתו בראש גם כן. ולא שתעקר שם יעקב ממקומו כי בעקב יהיה בודאי רוב גדולתו והצלחתו, ואך גם ישראל יהיה נקרא שיתחיל מראש ועל כן חלקו חז"ל ואמרו (ברכות י"ג) הקורא לאברהם אברם עובר בעשה ולא כן בעיקב שאינו נעקר ממקומו כי הקורא לאברהם אברם נראה כמזלזל בכבודו לומר שהוא אב לארם לבד ובאמת הוא אברהם אב המון גוים וגם ארם בכלל מה שאין כן בעיקב וישראל אף שהברכה מתחיל גם כן מתחילה על כל פנים צריך נמי לברכת עקב שהוא תכלית כל המאורות והשמחות. ולך ראה דברי רבותינו ז"ל (פרקי דרבי אליעזר מנבא בילקוט רמז ק"א) בפסוק מכרה כיום וזה לשונו, אמר ליה יעקב לעשו שני עולמות לפנינו עולם הזה ועולם הבא וכו' טול אתה עולם הזה ואני עולם הבא נטל עשו חלקו עולם הזה וכו', וכשכא יעקב מבית לבן ורואה לו עשו בניו ונות עבדים ושפחות אמר ליה יעקב אחי לא כך אמרת שתטול אתה עולם הבא וכו' הררר עשו בדתנו ומה העולם הזה שאינו חלקו נתן לו הקב"ה שכוונו. עולם הבא שהוא חלקו על אחת כמה וכמה וכו' עד כאן. הרי שיעקב נטל חלק בראש ובסוף כאמור.

ז וכמבואר בספ"ח באר מים חיים (פר' לך ק, פרק ט"ז): ועוד אפשר לומר בהיפוך כי כשאדם הוא בבחינה העליונה שבעליונות בחינת החכמה הנקראת בפי חכמי אמת ובפרט בתקוני זוהר נקודה בחילתה כי היכל הוא מים סתומה כנודע סוד הבינה והחכמה הוא י"ד שהיא נקודה טענה בחילת הבינה כי במקום החכמה שם בינה תרין ריעין דלא מתפרשין ובחינה זו נקרא אברם אבר מם שהוא חלק ממ"ם סתומה כאמור, אבל כשאדם אין מגיע עד שם ואין בו בחינת מה אני רק מה שהוא בחינת היש ודבר הנמצא במציאות ואז נקרא אדם על שם מ"ה שם של הבריאה ואז נקרא אברהם אבר"מ"ה, ועל כן היה צריך הקב"ה להוסיף גם זה לאברהם בכדי שיהיה בבחינת אדם על הארץ וכלל בתולדות שמים וארץ להוליד גם הוא בדמותו ועצמו מה שאין כן אברם אינו מוליד כמאמר חז"ל (בראשית רבה מ"ד י'). כי לא שייך בחינת ההולדה בבחינת ביטול המציאות והתפשטות הגשמיות אבל מכל מקום שם אברם לא אז ממקומו רק שנתוסף "ה" עליו להורות על בחינה זו לפעמים כנזכר אבל לא יקרא עוד שמך אברם להיות חלקו רק למעלה ולא למטה והיה שמך אברם להכנס גם בגדר אדם לתקן עליונים ותחתונים כי על ידך ירדו המוחין של החסידים גם לתחתונים והקורא שם אברם לחוד מגרע המוחין מזעיר אנפין כנודע כי אז לא יעלה למעלה בחינת המיין נוקבין מתחתונים כי אברם הוא הכל למעלה ולכן עובר בעשה, כי זה הצווי של רמ"ח מצוות עשה שבתורה הכל לתקן זכר ונקבה בחוץ עליונים על ידי בחינת המיין נוקבין מתחתונים והמגרע זה עובר בעשה ממש.

והנה תדע מזה אשר התורה היא נצחית ומרמזת במלת אברהם ואברם לכל אדם ולכל זמן בבחינת הנזכרים, והנשמה היא הנקראת כך או כן לפי מדריגתה ובחינתה בעבודת

יעקב וישראל ששניהם משלימים זה את זה וכמו שיבואר להלן.

לא שנעקר שם יעקב ממקומו

אמנם מלבד מה שנתבאר שהשם "ישראל" אינו תמורת וחילוף השם "יעקב" אלא בנוסף לו, כבר מבואר במפרשים^{כא} - מחמת כמה וכמה טעמים - ששני השמות הללו משלימים האחד את רעהו.

ומבואר העניין בספרי החסידות^{כב} על פי הידוע כי "יעקב ו"ישראל" הם שתי מדריגות בעבודת השי"ת^{כג}, וכמבואר בספה"ק נועם אלימלך^{כד}, אשר מדריגת "יעקב" ענינה עבודת הגוף שהוא לירד אל הטומאה וה"עקב" ולברר משם הניצוצין - הטוב מתוך הרע, משא"כ מדריגת "ישראל" ענינה עבודת הנשמה להיותה עסוקה בעניני אלוקותיה^{כה}, שהיא מדרגה המושגת על ידי בחינת "יעקב" הקודמת לה, שנתעטפת בשם כל אחד ואחד. כי כל שירת הקדושה שיכול האדם לקבל הכל נרמז בשמו כי זה שמו למעלה במקום שורשו ואין בפרט אלא מה שבכלל.

בהחילוק שבין יעקב לישראל ובבחינתם בעבודת השי"ת יש אריכות טובא בספרי החסידות, אולם אנו לא הבאנו אלא רק הנצרך לעניינו - למען החילוק שבין אברם-אברהם ליעקב-ישראל.

כדו"ק (פר שמות): והוא אלה שמות כו' ידוע דישאל הוא מדרגה עליונה הנקרא ישראל כידוע ויעקב הוא מדרגה תחתונה והוא שאמרו חז"ל לא שיעקר שם יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר כו' ע"ש דשני השמות הוצרכו שם ישראל בשביל קישור העולם העליון ושם יעקב בשביל קישור עולם התחתון כנ"ל והצדיק גמור אשר בשם ישראל יכונה הוא מקושר בעולם העליון והצדיק שאינו במדרגה ישראל יש לו אחיזה בשם יעקב שהוא מדרגה תחתונה ובלבד שילך על כל פנים בתמימות אפס"י שאינו יכול להשיג מדרגה העליונה הנקרא ישראל

ה' וכמבואר בספרי"ק ישמע משה (פר ויחי ויזו קו ע"ב) בה"ל: הנה אמרו ר"ל בברכות דף י"ג ע"א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב, ומשני שאני התם הדרד אהדריה קרא. והנה באמת יש להבין הטעם מה שגא. אך הנראה כי אברם אשר קראו אביו ואמו, יכול להבטו וגם כן נכלל באברהם. אבל יעקב שהקב"ה קראו כן, כמו שפירש רש"י על ויקרא ושמו עובר בעשה, מעשה ידי יוצר

ה' וכמבואר בספרי"ק ישמע משה (פר ויחי ויזו קו ע"ב) בה"ל: הנה אמרו ר"ל בברכות דף י"ג ע"א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב, ומשני שאני התם הדרד אהדריה קרא. והנה באמת יש להבין הטעם מה שגא. אך הנראה כי אברם אשר קראו אביו ואמו, יכול להבטו וגם כן נכלל באברהם. אבל יעקב שהקב"ה קראו כן, כמו שפירש רש"י על ויקרא ושמו עובר בעשה, מעשה ידי יוצר

ה' וכמבואר בספרי"ק ישמע משה (פר ויחי ויזו קו ע"ב) בה"ל: הנה אמרו ר"ל בברכות דף י"ג ע"א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב, ומשני שאני התם הדרד אהדריה קרא. והנה באמת יש להבין הטעם מה שגא. אך הנראה כי אברם אשר קראו אביו ואמו, יכול להבטו וגם כן נכלל באברהם. אבל יעקב שהקב"ה קראו כן, כמו שפירש רש"י על ויקרא ושמו עובר בעשה, מעשה ידי יוצר

ה' וכמבואר בספרי"ק ישמע משה (פר ויחי ויזו קו ע"ב) בה"ל: הנה אמרו ר"ל בברכות דף י"ג ע"א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב, ומשני שאני התם הדרד אהדריה קרא. והנה באמת יש להבין הטעם מה שגא. אך הנראה כי אברם אשר קראו אביו ואמו, יכול להבטו וגם כן נכלל באברהם. אבל יעקב שהקב"ה קראו כן, כמו שפירש רש"י על ויקרא ושמו עובר בעשה, מעשה ידי יוצר

ה' וכמבואר בספרי"ק ישמע משה (פר ויחי ויזו קו ע"ב) בה"ל: הנה אמרו ר"ל בברכות דף י"ג ע"א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב, ומשני שאני התם הדרד אהדריה קרא. והנה באמת יש להבין הטעם מה שגא. אך הנראה כי אברם אשר קראו אביו ואמו, יכול להבטו וגם כן נכלל באברהם. אבל יעקב שהקב"ה קראו כן, כמו שפירש רש"י על ויקרא ושמו עובר בעשה, מעשה ידי יוצר

ה' וכמבואר בספרי"ק ישמע משה (פר ויחי ויזו קו ע"ב) בה"ל: הנה אמרו ר"ל בברכות דף י"ג ע"א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב, ומשני שאני התם הדרד אהדריה קרא. והנה באמת יש להבין הטעם מה שגא. אך הנראה כי אברם אשר קראו אביו ואמו, יכול להבטו וגם כן נכלל באברהם. אבל יעקב שהקב"ה קראו כן, כמו שפירש רש"י על ויקרא ושמו עובר בעשה, מעשה ידי יוצר

ה' וכמבואר בספרי"ק ישמע משה (פר ויחי ויזו קו ע"ב) בה"ל: הנה אמרו ר"ל בברכות דף י"ג ע"א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב, ומשני שאני התם הדרד אהדריה קרא. והנה באמת יש להבין הטעם מה שגא. אך הנראה כי אברם אשר קראו אביו ואמו, יכול להבטו וגם כן נכלל באברהם. אבל יעקב שהקב"ה קראו כן, כמו שפירש רש"י על ויקרא ושמו עובר בעשה, מעשה ידי יוצר

אברם עובר בעשה ובלא תעשה וכו'. ומקשה אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב נמי, ומשני שאני התם הדרד אהדרי קרא וכו'. וכבר תמחו דעדיין נשאר הקושיא לאלקינו יה"ש למה נעדר שם אברם ולא שם יעקב, וכבר כתבנו לתרץ בכמה אופנים. והנה כעת נ"ל דביעקב איכא טעם גדול שלא יתעק, דהנה ידוע שביעקב יש משכון מאלוהו שיבא ויאמרו, כי לא נעדר שם יעקב, והבן. והנה יש להבין באלוהו שהקריב בכמה בשעת איסור הבמות, אף שהיה לזכות ישראל, מכל מקום וזי' אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירו (שבת ד ע"א). אך היתרץ הוא דהוא כדי שיזכה בעצמו, דהא ערובנו שקיל מיניה יעקב, ואם יהיו ישראל עובדי עבודה זרה ח"ו ככל הגוים אין קרא. ומה הוא הונת הפסוק להצדיק את אלוהו באותה מעשה, ואמר כמפס ששטי בני יעקב אשר היה וגו, ואם כן קשה איך קוריהו יעקב, וצריך לומר משום ערובנו אדלוהו, אם כן יפה עשה אלוהו שנכנס בעובדי הקורה כדי ליטול ערובנו, והבן.

וראה עוד בספרי"ק קדושת יום טוב (פר תולדות) שכתב וז"ל: וה"ל על פי דברי קדשו של מוצלח"ה בספר תפלה למשה על תהלים (קמ"ד) על הפסוק לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל, ופירש על פי דאיתא בספרים קדושים על הא דאמרו חכמינו ז"ל (ברכות י"ג ע"א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, והקשו מיעקב, ומשני שאני התם דאהדריה קראו כו'. והקשה מהרש"א הא גופא קשיא למה ביעקב לא הקפידה תורה לקרוא אותו בשם יעקב, ובאברהם הקפידה לקרוא דייקא בשם אברהם. ומבואר במפרשים הרבה טעמים על זה, וטעם אחד כתבו, דהנה ידוע בכל צורתו לו צר (שפי"ה סג טו), כביכול עמו אנכי בצרה (תהלים ס"ו טו), והיא שבת אברהם, וכאמל למען לאדם מיד צר במהרה, כי בעוה"ר גרמנו שה' אתנו בגלות, ולה' הישועה דייקא. ולרמז זה בא בשם יעקב, כי הי"ד מורה על אות משמו ית, ועקב היא לשון שפלות רומז על הגלות, ור"ל שהוא יתברך אשר עמנו גם בעת שפלותינו ודלותינו, והוא יעמוד לנו בעת צרותינו לגאלנו ולענו יתברך.

וזה שאמר התכוון לולי ה' שהיה לנו אף בגלות, אז יאמר "ישראל" דזקא ולא שם יעקב, כמו באברהם דאסור לקרוא אותו בשם אברם, אבל בשביל טעם זה אהדריה קרא ליעקב ג"כ, לרמז דבר זה, על"ד דפח"ח. ומצא מבואר דשם יעקב נשאר לסובית הישראל בגלות המר בעוה"ר, ולאמלי לא תחרב ביתנו ולא יצאנו בגולה, היה אז רק שם ישראל לבד.

עוד כתב שם (קדושת יום טוב פר תולדות): ובה' יש לפרש הפסוק (ישעיה מ כז) למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפטי יעבור. דהפסוק מתמיה ואומר, למה תאמר יעקב ותדבר ישראל דזקא, כמו באברהם, שהאסור לקרוא אותו בשם אברם, כן יעקב לא יאמר עוד רק שם ישראל, וינחה אליו, וינחה דרכי מה' כו'. ור"ל הלא א"כ חטאנו לו ונתחייבנו בעונונו גלות, ומשום זה נשאר שם יעקב לרמז כי הוא אתנו בגלות וכ"ל, וזה נכון.

כי כשני שם שפירש החזקוני (בראשית לה ע) ז"ל: שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב לבד א"י ענין שמות יהיו לך יעקב וישראל, שאם יעקב מכל וכל את יעקב שמך יאמרו, כי בשביל עוקבה נקרא שם יעקב כדכתיב הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים, ויקראו שמך פעמים כן ופעמים רק אבל באברהם לא נאמר שמך אברם לפיכך הקורא לאברהם עובר בעשה.

כ"כ איתא בספרי"ק באר מים חיים (פר שמות פקד א): ובה' יש לומר טעם למה שחזר הקב"ה וקרא ליעקב יעקב אחרי קריאת שמו ישראל מה שאין כן באברהם שם יעקב וישראל אחרי קריאת שמו אברהם, וכאמל חז"ל (ברכות ס"א). ואכן ידוע כי שם יעקב הוא יו"ד עקב והוא מורה על בחינת ירידת הקדושה לבחינת התחתונים מקום הטומאה ח"ו; וכדי להבדיל בין הטמא ובין הטהור לשלח הטמאים לחוץ, ולהעלות הטהור לקדושה ח"ו; וכדי להשיבם אל חיק אמונתם, כדמיון האב הירוד אל בית השבי מקום מזוהה ככדי להעלות בנו משם. כי יו"ד הוא הקדושה ויורד אל בחינת העקביים המורה על הקליפתו כבוד עקב עשו. ועל כן נשאר הקב"ה לומר לו בחינת גלות מצרים ואמר לו אנכי ארד עמך שחזר בחינת הקדושה שירדה למצרים עם יעקב

- "כי שרית עם אלוקים ותוכל יכ"ט.

והנה העבודה הנדרשת מצד הגוף - שהוא בבחינת "יעקב" - הוא להיות מכיר בשפלותו מתוך ענווה וביטול - "עקב", משא"כ העבודה הנדרשת מצד הנשמה הוא להיות מכיר בשורשה באלוקות ולהמליכה על הכל מתוך גאווה דקדושה - "לי ראש".

ומבואר בספרי החסידות^ל דלכך תלויים המה שתי המדרגות ד"יעקב" ו"ישראל" בהדי הדדי, כי כגודל מעלת דרגת נשמתו של האדם כך מביין יותר ומכיר שפלות גופו

וכן מבואר בספ"ק ייטב לב^י על פי דברי הרה"ק הישמוח משה זי"ע דלעומת שם "אברם" שאינו משלים את "אברהם", הרי ש"יעקב" הרומז לאחיה שיש לו לאדם בצד הרע - על דרך הכתוב^י "וידו אוחות בעקב עשו" - אשר מתוך כך יש לו בחירה בין טוב לרע, רק על ידי זה יכול הוא להגיע לבחינת ומדרגת "ישראל" שהיא המעלה הגדולה המושגת דווקא על ידי התגברותו של האדם - מבחירתו החופשית - על הצד הרע, וכמפורש במקרא שיעקב נקרא על שם שניצח את שרו של עשו הרומז לצד הרע כידוע

ו"ל דבשלמא לאברהם שניתוסף רק ה' בשמו רצה הקב"ה שלא ישנתנה שמו רק אברהם. וכן הקורא לשרה שרי שנשאר לה השם דמקום רק שנשנתה אות י וגם אות י' ניתוסף ביהושע וכפירוש^ל לעיל (בראשית י' ה), מה שאין כן ישראל אם לא אהרית קרא היה נשכח שם יעקב ממנו מכל וכל לכן אמר הכתוב שמך י יעקב, כלומר זה שמך לעולם ואף על פי כן ישראל יהיה שמך.

וביאור השמות נראה בדרך רמז, כי יעקב רומז על אופן העבודה שצריך להיות האדם תמיד עקב ושלפ בני אדם י' הכתוב בראש שהוא מורה על בורא עולם שאין לדמותו שום ציור קוין, אמנם יש לך בני אדם שהם ענווים ושלפים בעיניהם אמנם מחמת שהם בטלים ופורקי עול מתורה ועבודה ועולמים לעבירות בכל שעה ומטעם זה הם מכירים שפלותם. ולא זו הדרך לעובדי ה' רק לעבד ה' במצות עשה ולא תעשה וקדוקי ספרים ואף על פי כן תהיה בו רוח נשבה ונמוכה לפני גדול אדוניו ורב כח לדעת שדיין לא יצא ידי חובתו. וזהו שאמר הכתוב שמך יעקב, כלומר שתתנהג בעקב וענוה ולא יקרא שמך יעקב באמת, כלומר שתהיה כספשים הנ"ל רק ישראל יהיה שמך המורה גדלות עבודת ה' שמך יעקב ענוה לא תזוז ממך.

או יאמר, שמרמז על הצדיק העובד ה' שצריך להיות בחי עקב וענוה ולדעת כי הוא אין ואפס. אמנם לפעמים צריך הצדיק להתחזק ולעמוד על עמדו לעורר רחמי המלכים והשרים י"ה לבטל גזירות רעות מעל אחינו בני ישראל ולסתום פי המקטרגים וכמ"ש רשב"י בספר הזוהר בר יוחאי בעלמא, וכמו שעשנו בדרך זה ממורנו החסיד הצדיק מורינו אלימלך ז"ל. ולא שהתנשאו רוחם בזה באמת רק היו מרוממים ומנשאים את עצמם להמתיק הדינים ולעמוד כתרסיס נגדם. וזהו שאמר הכתוב הגם ששמך יעקב כנ"ל, מכל מקום לא יקרא שמך יעקב כלומר לא לעולם כי אם לפעמים ישראל יהיה שמך ותתנשא בדרך כי שרית עם אלהים ואנשים ותוכל.

וכן מבואר בספ"ק ייטב לב^י (פר וישלח) בזה"ל: ובה יתורץ קושית זקני מהרש"א (חדושי אגדות ברכות יג דה ערב) מפני מה אמר (שם) באברהם הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, ובעיקב מצינו שהתורה עצמה קראה אותו שתי שמות, יעקב ישראל. ולפי מה שכתבתי יחיא, דזה ששמו יעקב אני אומר מלבד הנאמר בתורה (לעיל בה ס) על שם ידו אוחות בעקב וגו', עוד דברים בגו מפני שהלך בעקבותיו ומדותיו ודרכיו של הקב"ה, ומפני זה זכה לקראת ישראל, כלומר "ישר אל", וזכה נעשה שר מושל וכמו שנתבאר, ולכן נקרא בשניהם, להורות מפני שהלך בעקבותיו יתברך בדרך ישר שעל זה מורה שם יעקב, לכן נקרא ישראל, וכאמור. והבריים נחמדים ומתוקים בעת^ל.

ועיין עוד בספ"ק בספה"ק שם ששמאלו אברם עובר בעשה וכו' אלא מעתה הקורא הש"ס ברכות (ר"ג) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה וכו' אלא מעתה הקורא יעקב יעקב הכי נמי, שאני התם זהדר אהרתי קרא. ולה"ל יבין דהנה שם ישראל תכנון למעלה בשם תקוני הזוהר שהוא שם הכולל מינאי ושמאלא. אך זה יתכן רק מפאת שם יעקב בחי עקב שהוא בטל לגמרי כנ"ל, ע"כ אי אפשר שיתקן ישראל ולא יעקב כי באם תקח ממנו שם יעקב ולא יחי בחי עקב אי אפשר שיקרא ישראל.

כו זול"ק (פר וישלח): לא יקרא עוד את שמך וגו' (לעיל י"ה ה), ואיתא בש"ס ברכות (ג) הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, פירין מהא דיעקב, ומשני שאני התם דאדהריה קרא. והקשה מהרש"א (חדושי אגדות שם דה ערב) מאי שנא, ע"ש.

והנראה לי על פי המבואר בכתבי קודש של מוה"ה (ישעיהו ס"ה פ' ודליות) בפסוק (שם בה סב) ויתרוצצו הבנים בקרבה וגו' (ד"ה שד), על פי מה שפירשו בחלום אהבתי אתכם וגו' (מלאכי א' ב), ומה שכתב לפרש שם וידו אוחות בעקב עשו, ומכאן זה היה להם התערבות, על כן ויקרא שמו יעקב (לעיל בה ס), שזה עיקר החשיבות, שלולי זה לא היה בגדר בעל בחירה כנ"ל, ע"ש.

ובהבין, דאברהם לא יתעלה בזה שיקרא שמו אברם כבראשונה, לכן נתבטל שם זה לגמרי, מה שאין כן יעקב, דהי שם ישראל מורה על שרית עם אלקים וגו' (שם לב סט), אכתי לולי שם יעקב המורה על התערבות עם עשו במה שידו אוחות בעקב לא היתה שום רבותא כלל אם מי שהוא בגדר מלאך קדוש יתגבר על הסטרא אחרא, לזה לא נתבטל שם יעקב, למען יהיה לזכרון על היותו אוהז בעקב עשו בפרק התערבות, ועם כל זה גבר בצדקו עד שבא לגדל כי שרית, ולכן שני השמות קיימין.

וכן כתב שם עוד (ייטב לב פר וישלח): איתא בש"ס (ברכות יג) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, מה שאין כן ביעקב דאדהריה קרא. והקשה זקני מהרש"א (חדושי אגדות שם דה ערב) קרא גופיה טעמא בעי, מדוע נתבטל שם אברם לגמרי מה שאין כן ביעקב קראו קרא גופיה נמי יעקב.

ונראה לי על פי מה שכתב מוה"ה בספר ישמח משה פרשת תולדות (ד"ה עוד נראה) לפרש למה זה אנכי (לעיל בה סב), כי למה שאמרו ז"ל (ב"ר ס"ג ה), ויתרוצצו כו' (שם), שהיה יעקב מפרטס לצאת על בני כנסיות כו' ועשו על בני עבודה זרה, אם כן הרי הם משוללי בחירה, ומה שדקתו של יעקב. אך התירוץ, להיותם שניהם בטבן אמם, וידו של יעקב אוחות בעקב עשו, לכן היה להם תערובות זה בזה, ומה נצמח סימן שהיה של עשו בכף רגל, ועם כל זה היה עובד ומתגבר והולך לצדקו ולרשעו, ולכן זה צדיק וזה ששע. וזהו שאמר הכתוב (שם ס) ידו אוחות בעקב עשו, ומשם היה לו התערבות עם עשו, ועם כל זה היה צדיק, על כן יקרא שמו יעקב, כי זה עיקר החשיבות של יעקב, לדלול זה היה מוכרח, ולכן נקרא על שם העקב, דמכאן זה נובע שהיה בעל בחירה ובבחירתו נעשה צדיק, ע"כ דבריו.

ובה סרה קושית מהרש"א, דלכך לא נתבטל שם יעקב, דכל עיקר מה שנקרא ישראל כי שרית וגו' (שם לב סט) הוא מכא שהיתה ידו אוחות בעקב עשו והיה בו תערובות, ולבעבור זה נקרא יעקב, ולכך זה אכתי יקרא בשם יעקב גם כן, להורות שעל ידי מה שהיה תחלה נקרא יעקב להיותו בעל בחירה, נקרא עתה ישראל, והבין.

ס"ה בראשית כו כו.
ל כדאיתא בספ"ק עבודת ישראל (פר וישלח) זול"ק: ויאמר לו אלהים שמך יעקב וגו'. בגמרא (ברכות יג) אמרינן כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה. אלא מעתה הקורא לישראל יעקב הכי נמי, שאני התם דאדהריה קרא, וקשה למה באמת אדהריה קרא.

החומרי, וכן מבואר בספה"ק דברי חיים^{לא} על פי דברי הבעל שם טוב זיע"א הידועים על הפסוק^{לב} "אל נקמות ה' אל נקמות הופיע" דלפעמים מחמת חסד ה' ואהבתו לאדם מקרב הוא אותו אליו על מנת שמעצמו יכיר בחסרונו ובשפלות עצמו אל מול גדלות השי"ת.

וכן הוא לאורך גיסא, שעל ידי שהאדם נעשה שפל בעיניו

ועינו בביטול גמור כלפי השי"ת - בבחינת "יעקב", על ידי זה זוכה להגיע לשררה ולגדולה - בבחינת "ישראל", וכמבואר בספה"ק ייטב לבי^ל.

נמצא על כל פנים כי שני השמות "יעקב" ו"ישראל" תלויים המה ועומדים זה בזה, אשר על כן לא נעקר שם יעקב, כפי שנעקר שם "אברם" לגמרי ממקומו, אלא "ישראל"

עליה וידיה כאחת, וזו בחינת המחבר שני ההפכים, ועל ידי זה זוכה על ידי חסא להתעלות יותר מצדיק גמור, וזה נקרא בחינת א"ל נקמות הופיע כנ"ל, שהוא בגדר אלכ"ם כנ"ל, וזה אל נקמות הופיע ומה שהאל"ה קרא לעצמו אל, היינו על ידי שמו ישראל נתגדל, והוא סקן בעיניו, וחזר וקרא למדרגה גדולה בעיניו, ולפני ערך גדולתו ענותותו והתקרא שמו יעקב, וחזר למדרגת ישראל והוא במדרגת אלכ"ם הנ"ל וזה בהקראו שמו ישראל הוא קריאת אל כנ"ל, וכמבואר בספרים דאל"ף ב"ית דאלכ"ם הוא בחינת היחיד ההפכים והוא במדרגה גדולה, ועיין במצרך ועיקר הוא שם אל כידוע ולה שפיר הקב"ה קראו כן להורות על חיבור המדות וכנ"ל.

^{לא} וז"ל (פ"ר מדבר): ידוע יעקב אבינו נקרא יעקב וישראל, והקשה המהרש"א (חידושי אגדות ברכות י"ג ע"ה ע"ה) מאי שנא מהא דאמרנו (ע"פ) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, ובגמרא משני שאני יעקב דהדר אהדיה קרא דכתיב (בראשית מ"ב) יעקב יעקב, ואכתי קרא גופיה טעמא בעי. והנראה לי לתת טעם נכון, וזהו הטעם שניתן לאברהם אות ה"א ודייקא בין הרי"ש והמ"ם, ועיניו, כי אברם מורה על גאות, "אב אם", וכמו שכתב הכלי יקר על הפסוק (שם י"א) וירא "אליו" (דייקא) ה', לבחינת עצמותו שהיה עפר ואפר, ולא בעבור כבוד שמו אברם המורה על גאות, עיי"ש, ועל כן, להורות שה' בחר במכח עצמותו שהיה עניו ושפל בעיניו, ולא בעבור שמו, ניתן אות ה"א שהיא הקטן במספר במילואה מכל הכ"ב אותיות, והיא אות קלילא כו' (פניני אקדמות), בין אותיות ו"ם, לומר שתכונותיו הוא בבחינת ה"א, ולא מפני רוממותו בחר בו ה' אלא מפני ענותותו, ולזה נתרקב אותיות ו"ם וניתן ה"א ביניהם, להורות כי ה' שונא מי שהוא רם, ואיזה הנמוך, ועל כן הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, כי הקב"ה שונא ה"רם, אבל יעקב וישראל הוא להיפך, כי יעקב מורה על שפלות, לשון עקב, וישראל על שררות ומשפלות דכתיב (שם פ"ב ט"ז) כי שרית וגו', וכל השררות והמשפלות שהיה ליעקב היה במכח שהיה בבחינת יעקב המורה על שפלות, כי כל המשפיל עצמו טהיה אברהם מנביו, וכדכתיב (ישעיה כ"ג) הבאים ישרש יעקב, שנשרשים בשם יעקב המורה על שפלות, אז ידיקא יצ"ץ ופחד ישראל, ולה שני שמות אלו קיימין, כי לולי שם יעקב לא יקרא ישראל, רק ממתח בחינת יעקב נקרא ישראל כי שרית וגו'. והוא שנאמר פה שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' לביק בתוכם (שם פ"ח) במספר שמות, וי"ל יעקב וישראל, ולכן ראוי לתת להם נשיאת ראש להרים קרן ישראל הגבה למעלה לשם ולהתלהל. וכן כתב שם עוד (ייטב לב פ"ר תשא): ידוע הקושיא המפורסמת מפני מה ברכת אברם שאמרה תורה (בראשית י"א) ולא יקרא עוד את שמך אברם וגו', וקיימנו לן (ברכות י"ג) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, מה שאין כן ביעקב שניהו קיימין, ונקרא בשם יעקב וישראל, עיין מהרש"א בחידושי אגדות (שם פ"ד ע"ה ע"ה), וכבר כתבנו בה פרישת מדבר (ד"ה יעקבים), ועתה נאמר בתוספת מרובה.

והוא, כי הנה האדם לא נברא בשביל עצמו בלבד, כי אם להועיל גם לזולתו, החכם באמתו והגבור בגבורתו ויש שפירש, כי עולם חסד סוף (התפיל פ"א), על כן באבותינו באברהם יצחק ויעקב היו גמליים היו ומכילים אותם חבת נכפי השניתה, כדאייתא במדש וישב (פ"ד ע"ה). אמנם לזה צריך הגבור והחכם ועשיר להיות להם בחינת ענוה, להשפיל את עצמם לבחינת השפיל ממנו להשפיעו מה שצריך לו, ובפרט החכם צריך לצמצם שכלו ומעט ויכול להסביר לקטן ממנו. והנה שם אברם הוא מורה על רוממות ונאות לכל יבש למטה, על כן אמר לו ה' ולא יקרא לו שם אברם והיה שמך אברהם, הוסיף לו ה"א, שבמילואה היא קטנה במספר מכל הכ"ב אותיות, בין אותיות "ורם", למען דעת שלא יהיה רם ונשא, גבוה מעל ע, כי אם בעיניו יבית שלמטה ממנו. והוא שנאמר כי "אב" מיון גוים נתת, כי המלמד את בן חברו יורט כאלו לילדו (ספרדיון ט"ז ע"ב), וכן אמר אלישע (מלכים ב' ב"ב) אבי אבי רכב ישראל, וללמד לקטנים ממנו אי אפשר בלתי א' ששפיל עצמו למטה בחינת ה"א, "ה' פוחח שם לרודף בשתובה (מוסף פ"ט) ורואים, הפתחיל לכל צמאמיים, כל יעקב נקרא שם אברם, אבל יעקב וישראל הוא להיפך, כי ענין שם יעקב הוא על שמשפיל את עצמו בבחינת עקב למי שהוא למטה הימנו, לזה זכה לקראו בשם ישראל, והוה שאמר הטעם (בראשית ל"ב ט"ז) כי שרית עם אלכ"ם (יתברך שמו) ועם אנשים (למטה) ותוכל על כן נקרא בעיניהם, אברם וישראל" אותיות "לי ראש" ולשון שררות, שמכח השפלות שלמטה ממנו למדום ולעזרם, כזה לשררות ולחיות לראש, בינה זאת.

לא ואלו דברי קדשו (פ"ר ישחלח): הנה ידוע מה שהקשו המפרשים דלמה נקרא יעקב אחר שנאמר לו (בראשית ל"ב ט"ז) לא יעקב יאמר עוד שמך, ומאי שנא באברהם שהקורא אברם עובר בעשה (ברכות י"ג). ובפירוט נ"ל דהנה ידוע מה שכתב הבעש"ט זלה"ה על הפסוק (תהלים צ"ד א) אל נקמות ד' אל נקמות הופיע, שאם הקב"ה רוצה בצדקותינו, אפילו אדם חוטא, מענישו בזה שטראה לו רוב גדלותו, היינו אם אדם זוכה לעשות תשובה ויתמרמר נפשו על חטאו, ונפשו יצאה במה שחטא והמרה בכבוד קדשו יתברך ויתעלה, ומצא חן בעיני הקדוש ברוך הוא שמקבלו בתשובה, ומראה לו חבתו וגדלו וטובו, ובראות האדם מעט מגדולת הבורא יתברך שמו, אחז חיל ורעדה יותר על חטאתו אשר חטא להטם הגדול כ"ה, והקב"ה משאו עור יותר להשפיע לו חכמה, להבין ערך קצת יתר מגדולת שמו יתברך, ובכל פעם שאלו עיונים נפש וצער יתר אשר חטא לאו גדול, שאלו נודע לו גדלו, ובכל פעם מרגיש יותר חטאו, והוא ממאס וטורף נפשו על חטאו לאל גדול. ולמשל נער קטן רוצ אבן למלך, ולא ידע מהות המלך, מה טבע המלך, לקחו לחצרו להיות משכיל בלימוד נעיר וסודים המלך ומאכילו מנת פגם, והיו בהיות הנער מבוין קצת גדולת המלך וטובו אשר עליו, בא והתנפל לפני המלך, אדוני המלך שא נא פשעי, כי לא ידעתי ממכודך, ועתה אני מכיר מעט גדולתך וטובך, ידעתי גדול פשעי עד מה יגיע, סלח נא לחטאתי, והמלך לא השיב לו רק עשהו לאחד ממשרתיו, והמה יודעים קצת מגדולת המלך, ויהי בהוודעו יותר מגדולת המלך והכיר בחטאו יותר, ויתמרמר מאוד לפני המלך, והמלך לא השיב לו רק עשהו לשר באיזה מקום, ומאז הכיר יותר ונתמרמר יותר על חטאו, ובא לפני המלך בכבו וועקה על גדול חטאו, עד כי הגבירו המלך ונעיר בין השיעור, וישם כסאו מעל כסאו, ואז אכזר בעיניו פשעו יותר ויותר עד כלות הנפש.

ההמשל, שהאדם חסאתו אינו מבין את מלכו, והשם יתברך ברוב רחמינו מקבל שכרם, וקורב על תשובה יותר מצדיק גמור (ברכות ל"ב ע"ב) ואם זוכה הוא לומד תורה הקב"ה מודיע לו מרזי דאורייתא, ובכל פעם שיוודע לו יותר מגדולת הבורא ית"ש שאין לו לשיעור, אזי מתמרמר בכפשו יותר עד כלות הנפש, וזה הוא העונש והצער על העבירה לזכות חומר.

וזה אל נקמות ד', שנוקם במה שהופיע ועודר לבעל התשובה להודיע לו מגדולתו ית"ש, והבעל תשובה ככל פעם שתוודע לו מיקורו של הקב"ה וגדולתו אל חקר, אזי מתמרמר הבעל תשובה ביותר. וזה אל נקמות הופיע, שהנקמה הוא בהופיע לבעל התשובה מגדולת הבורא ית"ש.

והנה כמו כן הקב"ה שקרא ליעקב שם יעקב, שמרמו על קטנות כידוע במדש (עי' הו"ק תריסר ע"ה ע"ה) אחר כי לוי ישראל שמרמו על לשון שררה, ומסתמא אבינו יעקב שנתגדל במעלה גדולה כזו על שרה עם אלכ"ם, לא זכה דעתו עליו ח"ו, אדרבה נתקטן עוד בעיניו כאשר זכה לגדולת קרבת השם יתברך ב"ה וכו', כמ"ש בגמרא (חולין פ"ט) אתם המעט (בראשית י"ג ט"ז) שמעטתים עצמיכם, ובודאי יעקב אבינו לפי ערך גדולתו שנתגדל שקראו שמו ישראל לקטן בעיניו, כי ידוע שהגדול יש לו ענוה יתירה, כמו שמשנה רבינו ע"ה היה עניו מכל אדם (במדבר י"ג).

ונמצא נהי שיעקב נקרא ישראל, כי שרה ותעלה הבעלה מאשר היה עד הנה, ומלי מקום לפי ידיעתו והשתחו שהשיג בגדולת הבורא נקטן בעיניו והיה לעקב, בכל מדרגות עתה הוא בבחינת יעקב, וכן בכל פעם ופעם, ולכן שייך שפיר לקרואו יעקב אחרי התגדלו בשם ישראל, והנה בחינת זו היה ממש עליה וירדה כאחת, שנתגדל ממה שהיה ותעלה, ונקטן בעיניו וירד ממכבודו בעיניו נגד הכרת גדולת הבורא ית"ש יותר. והנה ידוע דלחבילת כל בריאת העולם בחתמו יעקב, כמו טבעת למטה הירושדות נתמגו, מים קר ולה, ואש חם ויבש, ונתמגו על ידי האויר שהוא חם ולה שיש בו מדרגות שניהם חם ויבש כל מעשה בראשית יעקב הקיום על ידי התמגות וההפכים, והוא שכל יבש ויבש חם ויבש חם מדרגות שניהם, ובהם מעל בובה עליהם כידוע, עד שאותיות התורה שהוא חיות כל העולמות, ויש אותיות מכוונים לחסד ולעליה, ויש לירידיה וגבורה, והוא חצי ראשון עד כ"ה הוא בחינת עליה, וכמ"ף הוא בחינת אחוריים כידוע והצטרפם יחד יש מרכז, הוא אל"ף ב"ית דאלכ"ם (שבת פ"ד) שהוא המרכז המתחברם.

והנה זאת הבחינה שאדם על ידי גדולתו עושה תשובה ונקטן בעיניו, זו היא בחינת

ו"יעקב" נשארים הם להיות קיימים בשווה.

"יעקב אשר פדה את אברהם"

והנה הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע בספה"ק קדושת לוילד מבאר ענין שמות האבות וחילופיהם - בטוב טעם, בהתייחסות אל המידות והספירות אשר כנגדם היו האבות הקדושים מכוונים מצד עבודתם את בוראם כידוע, והיינו כי אברהם היה כנגד ספירת החסד ולכן נשתנה שמו לגמרי מאברם לאברהם, יצחק שהיה כנגד מידת הגבורה לא נשתנה או נתחלף שמו כלל, ויעקב אשר היה מכוון כנגד ספירת התפארת לפיכך היה לו ב' שמות שהם יעקב וישראל.

דהנה דווקא מידת החסד דאברהם היתה צריכה להגביל את עצמה בזה העולם, שהרי עיקר רצון השי"ת בבריאית העולמות הוא להשפיע ולהיטיב לבריותיו, אלא שכדי שחסדו יהיה מושלם בתכלית השלימות לפיכך צריך להגביל החסד בכלי הגבורה והצמצום, ולכן גם לא היה

"אברם" יכול להוליד ולהשפיע לזולתו עד שנקרא "אברהם", ומשום כן גם אמרו חז"ל ש"הקורא לאברהם אברם עובר בעשה" - כי "אברם" לבד אינו טוב, משא"כ יצחק שהוא דין וגבורה שהוא רק טפל לחסד לכן לא היה בו שינוי מעולם לעולם - שלא היה צריך להגבילו, אבל יעקב המכוון כנגד ספירת התפארת המשלבת ומאחדת בין חסד דאברהם לגבורה דיצחק לפיכך נקרא גם יעקב וגם ישראל כנגד שני הבחינות.

ומבואר בספה"ק דגל מחנה אפרים^א כי על דרך זה מתבטא הדבר גם בהכרת האדם את השי"ת מצד עבודתו הפרטית באופן של שכל ולמעלה מן השכל, דהנה אברהם רומז לחקירת האדם בעניני אלוקות, יצחק רומז לאמונה פשוטה למעלה מן השכל לפי שעקד את עצמו על המזבח בביטול גמור להשי"ת, ויעקב רומז לתורה המלמדת את האדם עד היכן מותר לחקור ומאיכן צריך להאמין, ואשר על כן נוספה דייקא אות ה' לאברהם הרומזת לתורה המורכבת מה' חומשים, כיון שעל ידיה נעשית החקירה באופן הראוי בבחינתו של יעקב שהוא המכריע והמאחד בין אברהם

יד ואילו דברי קדשו (פר תולדות): ומה שנשתנה שם אברהם ושרה ולא שם יצחק, כי מדת החסד מורה על התפשטות של בחירות הבורא ברוך הוא והתפשטות כשאל לעולם צריכה לצמצם את עצמו ובהיות נתמעט כל מה שירוד מעולם כדי שיהיה יוכל לקבל. והוא אברהם שנשתנה שמו מאברם לאברהם, כי אברם נקרא קודם שנתפשט בזה העולם והיה בחירתו גדולה ואחר שנתפשט בזה העולם התצמצם בחירתו ונתמעט לכן נקרא בשם אחר הוא אברהם. אבל יצחק שמורה על הצמצום ולא נשתנה מעולם לעולם לכן נקרא שמו כשהיה ולא נשתנה כלל אבל קודם שנתפשט בזה העולם נקרא אברם, כלומר אברם שהוא בעולם שלמעלה שעולם שלמעלה נקרא רם ואחר כך שנתפשט ונתצמצם נקרא אברהם אב המון גוים, כלומר עד עולם שהוא אב המון גוים לכן קודם שנתפשט בזה העולם לא היה יכול להוציא תולדות עד אחר שנתפשט בזה העולם ונקרא שמו אברהם. ויעקב הממוצע בין שני המדות בין חסד וגבורה המורה על התפשטות וצמצום מצד מדתו החסד היה צריך לשנות שמו, אפס מצד מדתו השניה שהוא צמצום לא היה צריך לשנות שמו ולכן לא נעקר שם יעקב הראשון ממנו. לכן הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, שבוה העולם נשתנה ולא היה יכול להוליד עד נשתנה שמו אברהם. כי שם אברהם הוא על התפשטות שנתפשט בחירתו בזה העולם. ולא כן הקורא לישראל יעקב, כי לא נעקר ממקומו שם יעקב מצד מדתו השני שהיה צמצום ולא היה צריך לשנות שמו, כי היה יכול להוליד קודם שנקרא שמו ישראל לכן שכנקראים בניו בני ישראל הם במעלה עליונה, כי הוא מרומז על החסדים שהוא התפשטות כשהמה באין לזה העולם מצמצום ובהיותו.

יה ואילו דברי קדשו (פר לך דיה ולא): ולא יקרא שמך עוד אברם כי אם אברהם יהיה שמך. צריך להבין מפני מה לא נולד יצחק עד שנתוסף לו ה'. ונקדים לפרש מה שכתב רש"י על ואגדלה שמך היינו שייסוּף לו אות אחד על שמו וזהו ה', דבר אחר ואגדלה שמך זהו שאומרים אליו יעקב וכי צריך לומר זה גם כן שהוא ממדרש רבה, (הוא בפסחים ק"ד) ויש לומר דשני הפירושים אלו הוא דאיתא בזורח ברביא מימינא (ת"ז י"ג כ"ה) ה' שנתוסף היינו ה' חומשי תורה וידוע דיעקב הוא סוד התורה והוא התורה עצמה שנקראת בשם יעקב תורת אמת, וזהו שאמר הכתוב ואגדלה שמך היינו שיתוסף לו ה' וחומשי תורה ולכן אומרים אליו יעקב שהוא סוד התורה ובו נכלל כל התורה ככל, ועתה נבאר מה שהחלחנו על דרך ששמו אר"ז כ"ע זללה"ה על גמרא (מדרש אבהו פתחתא

וחקירות היינו על ידי לימוד תורה כמו שכתב דוד המלך ע"ה (דברי הימים א כ"ח סו) דע את אלוקי אביך ועבדוהו מתחלה דע ואחר כך עבדוהו ואחר שלומד תורה מעיניו בה שמכיר על ידי התורה גדולת הבורא ברוך הוא ובורך שמו שהוא אין סוף ואז עוזב מלקחור ולדרוש ולהתבונן בענין אלוקות כלל מחמת יראת הירוממות של אין סוף יתברך ויתעלה שהשיג שהוא אין סוף ובאתר דאין סוף מאן יכול וכו', והוא מאמרם ז"ל הלאו! אותי עזבו היינו שיעזבו מלהתבונן בענין אלוקות ותורתו שמרו היינו על ידי לימוד תורה מתחלה משיג קצת גדולת הבורא ברוך הוא ואז מחמת יראת הירוממות יעזבו מלקחור עוד אבל לא שיאמין יתכף ומיד כי על זה נאמר פתי יאמין וגו'.

והנה ידוע מידת אברהם הוא מידת התפשטות מעילא לתתא בכל מקום עד בלא די ומידת יצחק הוא צמצום בכל מקום ומידת יעקב הוא המכריע בין שני הקצוות הג"ל ומי שרוצה לידע את בוראו ולהכיר ולעבדו בלב שלם ובנפש חפצה ואם הוא רוצה להכירו כמידת אברהם שהוא מידת התפשטות בלי גבול אין זה הדרך הנכון כי מחמת רוב התפשטות יכול ח"י לחקור במקום האסור כמו שיאמר (מגינת יצ"ח) במופלא ממך אל תדרוש וכו' וכן הליפומא אם אין רוצה לאסור לחקור ולדרוש גדולת הבורא ברוך הוא והיא בחינת יצחק זה גם כן לא טוב כמו שכתוב דע את אלהי אביך ואחר כך עבדוהו רק העיקר התכלית הוא בחינת יעקב היינו שהוא הדרך הממוצע כמו שכתוב בשם אר"ז כ"ע זללה"ה שיחקור את הבורא ברוך הוא ומשם יבין מקום האסור לחקור ומקום המותר כמו שאמר אליהו ז"ל (בפסחה אליהו) סתימא דכל סתימין לית מחשבה תפיסא בך כלל. והוא הנקרא מידת יעקב כנ"ל והוא הולדת יצחק פירוש צמצום החקירה ועל ידי מה על ידי שנתוסף לו ה' חומשי תורה ועל ידי התורה יבין מקום המותר לחקור ויבין ויחקור כי הבורא ברוך הוא אין סוף עלילת כל העולות,

וזה יש לפרש כונת דוד המלך ע"ה (תהלים קי"ט ק"ב) קדם ידעתי מעדותיך כי לעולם יסדתם. קדם היינו אין סוף ב"ה קדמון של עולם ידעתי זה מעדותיך היינו על ידי התורה הקדושה שהוא עידו והתורה מודעת זאת לכל באי עשריה. והוא הפירוש שאומרים אליו יעקב היינו על ידי חקירת הבורא ברוך הוא על ידי התורה הקדושה בחינת יעקב מזה נתגלה אלהותו בחינת כנ"ל, וזה שאמר השי"ת לאברהם (בכאשתי מ"ד.) וכן מלכים ממך יצאו ומלכות הוא בחינת יראה וזה שאמר ממך יצאו על ידי הולדת הצמצום על ידי התורה שייבן שהבורא ברוך הוא אין סוף יבא מזה ליראת ההוממות בחינת מלכות בגין דאיהו עקרא ושרשא דכל עלמין רב ושליט על כל והבן כל זה.

והוא הפירוש שאומרים אליו יעקב היינו על ידי חקירת הבורא ברוך הוא על ידי התורה הקדושה בחינת יעקב מזה נתגלה אלהותו בחינת כנ"ל, וזה שאמר השי"ת לאברהם (בכאשתי מ"ד.) וכן מלכים ממך יצאו ומלכות הוא בחינת יראה וזה שאמר ממך יצאו על ידי הולדת הצמצום על ידי התורה שייבן שהבורא ברוך הוא אין סוף יבא מזה ליראת ההוממות בחינת מלכות בגין דאיהו עקרא ושרשא דכל עלמין רב ושליט על כל והבן כל זה.

ליצחק, כי על ידי יעקב נתגדל שם ומדריגת אברהם¹⁷ בסוד הכתוב¹⁸ "יעקב אשר פדה את אברהם".

את יצחק, וכתוב בתוספות ביום ה' ג' מל, הכלל, כי אברהם בעת המילה ניתוסף ה' על שמו כי בתחילה היה שמו אברם ובעת המילה ניתוסף ה' על שמו. והנה באמת השתלשלות זרע אברהם היה עיקר מיעקב אבינו כי ממנו נולד י"ב שבטי ל"ה. ובאמת מה שלא היה הי"ב שבטים מאברהם מחמת שהוא לא נימול לשמונה ויצחק גם כן בא מזרע שלא נימול לשמונה לכך לא היה ממנו הי"ב שבטים אבל יעקב הנולד מזרע הנימול לשמונה בא ממנו הי"ב שבטים ונמצא נגמר הה"א שניתוסף באברהם ביעקב, כי יצחק הוא הראשון הנימול לשמונה ממנו בא הגאולה כמאמר חכמינו ז"ל אתה אבינו וכו', רומז על הגאולה. ונמצא באמת תוספות הה' על אברהם שמורה על הגאולה נשלם ביעקב שנוול מזרע אברהם הנמול לשמונה. וזהו הרמז ה' ג' מל שנשלם הה' בג' שהוא יעקב שלישי לאברהם.
¹⁷ ישועיה כט כב.

17 ראה מש"כ בספה"ק צמח צדיק (פר לך) וז"ל:ק: ואגדלה שמך (יב. ג). פירש רש"י זהו שאומרים אלהי יעקב. לכאורה הוא תמוה, וכי מפני שאומרים אלהי יעקב יתגדל שם אברהם בזה. אך הענין הוא דהנה הרב מאפסא צוקלה"ה אמר מפני מה אומרים בשמונה עשרה אלהי יעקב, הלא הקב"ה אמר (לכ. ט) לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל. ואמר דהנה באלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב יש כ"ו אותיות כמנין שם הוי"ה, ולכן אם היו אומרים ואלהי ישראל היה יותר את אחד, לכן אומרים אלהי יעקב כדי שיהיו כמנין שם הוי"ה, ודפח"ח.
 ובהו יתיישב הרש"י שפיר, דהנה אם היו אומרים ואלהי ישראל היו מוכרחים לאמור אלהי אברם בלא ה"א כדי שיהיה מכוון לשם הוי"ה, אך בזה שאומרים ואלהי יעקב שפיר אומרים אברהם בה"א ולכן נתגדל שם אברהם בזה.
 וראה עוד בספה"ק קדושת לוי (פר ויחא) וז"ל:ק: ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל